

Adam Bodnar

Warszawa, 19/02 2020 r.

03980200306756
RPW/7745/2020 P
2020-02-21

V.511.323.2019.KB

Pan prof. Tomasz Grodzki
Marszałek Senatu RP

Kancelaria Senatu
ul. Wiejska 6/8
00-902 Warszawa

Wielce Szanowny Panie Marszałku,

W odpowiedzi na pismo Pana Marszałka, dotyczące oświadczenia Pana Czesława Ryszki – Senatora RP VIII kadencji, dotyczące Pana S. J., złożone podczas 79 posiedzenia Senatu RP w dniu 28 maja 2019 r., pragnę uprzejmie poinformować, co następuje.

Po zapoznaniu się z nadesłanym oświadczeniem postanowiłem podjąć czynności wyjaśniające odnośnie do działań organów podatkowych podejmowanych wobec Pana S. J. Analiza całokształtu okoliczności nie dała jednak podstaw do podjęcia interwencji zgodnie z oczekiwaniami Pana Senatora Czesława Ryszki. Pragnę jednakże zapewnić, że kwestia ochrony praw podatników jest jednym z priorytetowych obszarów mojej działalności. W Biurze RPO analizowane są skargi zgłaszane przez obywateli, zarówno co do potrzeby reformy systemu podatkowego, jak i co do możliwości udzielenia wsparcia podatnikom w sporze z organami podatkowymi. Jednakże nie zawsze istnieje możliwość udzielenia pomocy osobom, które o nią wnioskuje. Taka sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie.

Istota sporu sprowadzała się bowiem do kwestii oceny poprawności dokonanych przez organy podatkowe ustaleń stanu faktycznego. Nie są to zatem kwestie związane z wykładnią przepisów prawa materialnego będących podstawą rozstrzygnięcia. Tylko takie kwestie mogą być uznane za mające istotne znaczenie dla ukształtowania sytuacji prawnej

innych obywateli lub wymagające wykładni zagadnienia prawnego budzącego wątpliwości z punktu widzenia praw i wolności obywatelskich – co jest warunkiem skorzystania przez Rzecznika z kompetencji wynikających z ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2018 r. poz. 2179, z późn. zm.)

Postępowanie prowadzone przez organy podatkowe miało na celu ustalenie, czy Pan S J dokonywał fikcyjnych transakcji, nieodzwierciedlających rzeczywistych zdarzeń gospodarczych w zakresie obrotu olejem. Niestety, zebrany w sprawie materiał dowodowy wskazał, że podmioty figurujące jak wystawcy faktur nie mogły dokonać dostaw, dlatego organ podatkowy zastosował art. 88 ust. 3a pkt 4 lit. a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2020 r. poz. 106, dalej: „ustawa o VAT”) i odmówił podatnikowi prawa do odliczenia podatku VAT. Prawo do obniżenia podatku należnego o podatek naliczony nie jest bowiem związane z wystawieniem faktury nieodzwierciedlającej rzeczywistych zdarzeń gospodarczych, lecz z nabyciem towaru albo usługi. W konsekwencji w/w regulacja uniemożliwia odliczenie podatku naliczonego z faktury dokumentującej czynności, które nie zostały dokonane.

Powyższy pogląd znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Przepis art. 88 ust. 3a pkt 4 lit. a) ustawy o VAT był kilkakrotnie przedmiotem skargi konstytucyjnej (postanowienie z dnia 3 listopada 2014 r., sygn. akt Ts 176/14, postanowienie z dnia 28 grudnia 2015 r., sygn. akt Ts 342/15, postanowienie z dnia 23 marca 2016 r., sygn. akt Ts 383/15, postanowienie z dnia 16 marca 2016 r., sygn. akt Ts 110/14, postanowienie z dnia 7 grudnia 2017 r., sygn. akt Ts 90/17). Trybunał odmawiał jednakże nadania dalszego biegu skargom konstytucyjnym zwracając uwagę, że ukształtowanie sytuacji prawnej skarżących wynikało z podjętych przez nich działań, a nie z powodu treści zakwestionowanej regulacji.

Należy jednocześnie zauważyć, że w dniu 27 czerwca 2018 r. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wydał wyrok w połączonych sprawach francuskich spółek SGI i Valeriane SNC (sprawy C-459/17 i C 460/17) – w ramach odpowiedzi na pytanie prejudycjalne. W sprawach tych TSUE uznał, że dla pozbawienia podatnika prawa do odliczenia podatku naliczonego – wystarczające jest, aby organ ustalił, iż do przedmiotowych dostaw towarów nie doszło, bez konieczności badania tzw. dobrej wiary podatnika.

Powyższe stanowisko prezentowane jest również przez polskie sądy administracyjne (por. wyroki NSA z dnia 11 lutego 2014 r., sygn. akt I FSK 390/13; z dnia 1 grudnia 2016 r., sygn. akt I FSK 697/15; wyroki WSA w Warszawie z 6 lutego 2015 r., sygn. akt III SA/Wa 3726/14).

Odnosząc się z kolei do postulatu zainicjowania trybów nadzwyczajnych jakimi są m.in. postępowanie w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji i wznowienie postępowania, pragnę zauważyć, że w postępowaniu o stwierdzenie nieważności decyzji, nie ma miejsca na weryfikowanie ustaleń faktycznych dokonanych przez organy podatkowe w postępowaniu wymiarowym (wyrok NSA z 19 sierpnia 2010 r., sygn. akt II FSK 614/09). Wznowienie postępowania to natomiast instytucja nadzwyczajna, która może mieć zastosowanie tylko wówczas, gdy kwestionowana decyzja dotknięta jest kwalifikowaną wadą prawną. Z oświadczenia Pana Senatora nie wynika jednak, na jakiej przesłance miałyby opierać się wzruszenie ostatecznej decyzji organu podatkowego.

Odnosząc się natomiast do podnoszonej przez Pana Senatora kwestii przyznania podatnikowi prawa pomocy, pragnę wskazać, że w postanowieniu o odmowie przyznania prawa pomocy Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach wyjaśnił podatnikowi motywy podjęcia takiego rozstrzygnięcia. Sąd zauważył, że podatnik nie dołożył należytej staranności w wykazaniu, że nie jest w stanie ponieść kosztów sądowych. Przekazany przez podatnika materiał źródłowy nie pozwalał na jednoznaczne ustalenie czy wskazane dochody są jedynymi, które członkowie jego rodziny, z którymi prowadzi wspólne gospodarstwo domowe, uzyskują i wydatkują, a nadto czy ich wysokość pozwala na ponoszenie zadeklarowanych w formularzu wydatków. Gdy strona uchyla się od przedstawienia wszelkich informacji na temat jej sytuacji rodzinnej bądź finansowej lub podaje fakty, które nie znajdują pokrycia w aktach sprawy lub pozostają w sprzeczności z zawartymi informacjami o stanie majątkowym, istnieją podstawy do odmowy przyznania prawa pomocy.

Z uwagi na powyższe nie można uznać, że podatnik został pozbawiany prawa do sądu. Pan S. J. nie wykazał, iż jego sytuacja materialna jest na tyle trudna, że uzasadnia poczynienie odstępstwa od generalnej reguły ponoszenia kosztów związanych z udziałem w sprawie.

Prawo pomocy jest szczególną instytucją postępowania przed sądami administracyjnymi, która ma na celu zagwarantowanie konstytucyjnego prawa do sądu osobom, które nie są w stanie samodzielnie ponieść kosztów postępowania sądowego, a tym samym realizację uprawnień wynikających z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji RP. Prawo pomocy jest instytucją o charakterze wyjątkowym, a tylko faktyczny brak możliwości finansowych może skutkować zwolnieniem od ich ponoszenia. To w interesie osoby składającej wniosek leży udzielenie wszelkich informacji niezbędnych do rozpoznania wniosku. Do uwzględnienia wniosku o przyznanie prawa pomocy nie wystarczy jedynie ogólne twierdzenie strony o trudnej sytuacji finansowej, bycie osobą bezrobotną czy o niskich dochodach.

Nie można zatem uznać, że ograniczenie dostępu do sądu, poprzez nałożenie na stronę obowiązku uiszczenia kosztów sądowych oraz wykazania - w sytuacji ubiegania się o prawo pomocy - że nie jest się w stanie tego obowiązku zrealizować, narusza art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Takie ograniczenie nie narusza samej istoty tego prawa, ponieważ zmierza do realizacji uzasadnionego prawnie celu. Ograniczona ilość funduszy publicznych dostępna na udzielanie pomocy prawnej sprawia, że koniecznością systemu wymiaru sprawiedliwości jest przyjęcie procedury weryfikacji sytuacji majątkowej osoby ubiegającej się o zwolnienie.

Na zakończenie pragnę wyrazić nadzieję, że udzielone wyjaśnienia uznane zostaną za wystarczające.

Łączę wyrazy szacunku,

Adam Bodnar